

Stær *Sturnus vulgaris*

Starling

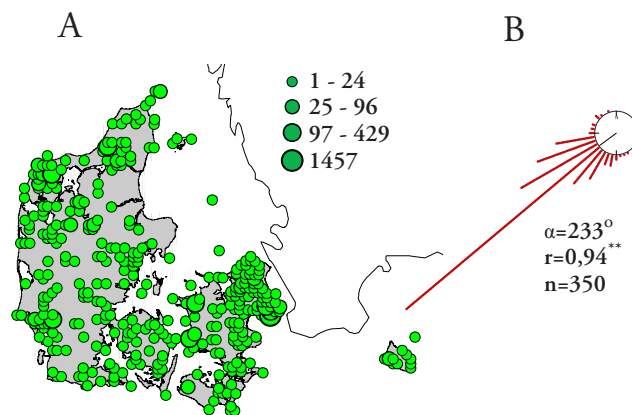

Fig. 2. A) Mærkningslokaliteter for fugle, som senere er genmeldt, samt artens danske yngleudbredelse (1993-96). Ringing sites for birds later recovered, and breeding distribution (1993-96). B) Retning af direkte efterårstræk (jul-dec, >100 km). Direction of direct autumn migration (Jul-Dec, >100 km).

Stæren yngler i huller i træer eller bygninger eller i opsatte redekasser. Arten er udbredt over stort set hele Europa, dog ikke på Den Iberiske Halvø, i det sydlige Italien samt på Korsika og Sardinien. Uden for Europa strækker udbredelsen sig videre østpå gennem Rusland næsten indtil Stillehavet. Arten er desuden udsat og nu vidt udbredt i Nordamerika. De nordlige og østlige bestande er trækfugle, mens bestandene i Syd- og Vesteuropa kun delvis forlader yngleområdet. I Danmark er stæren en almindelig ynglefugl over

hele landet både i byer og i gamle skove. Trækgæster optræder i Danmark i oktober-november og marts-april. Om efteråret kan store flokke på op til 100.000 fugle ses, når de går til fælles overnatning i rørskove.

Mærknings- og genmeldingsdata

I 1890 forsynede H.C.C. Mortensen to stære med zinkstrimler om benene, men disse blev siden pillet af, da de viste sig at genere fuglene. I 1899 lavede han de første ringe af aluminium og ringmærkede 165

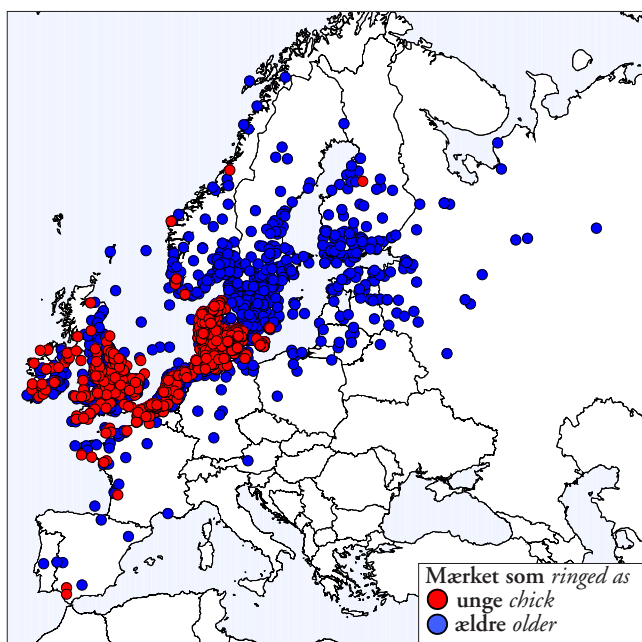

Fig. 1. Samtlige genfund af stær ringmærket i Danmark (n=5.193). All recoveries of starling ringed in Denmark (n=5,193).

Fakta Facts

Mærkninger Birds ringed 202.845

Genmeldinger Recoveries

Antal genmeldinger No. of recoveries 5.193
 -heraf uden for Danmark Recovered abroad 1.898 (37%)
 Antal fugle No. of individuals 4.983
 -heraf mærket som unger Ringed as chicks 1.432 (29%)
 Genmeldingsandel Proportion recovered 2,5%
 Mærket i udlandet og genmeldt i Danmark Ringed abroad and recovered in Denmark 1.601

Ekstremer Extremes

Højeste alder Oldest bird 22 år 11 mdr.
 Længste afstand Longest dist. Spanien Spain 2.430 km
 Nordligst Northernmost Norge Norway (68° 26'N)
 Sydligst Southernmost Spanien Spain (36° 51'N)
 Østligst Easternmost Rusland Russia (50° 45'E)
 Vestligst Westernmost Irland Ireland (10° 13'W)

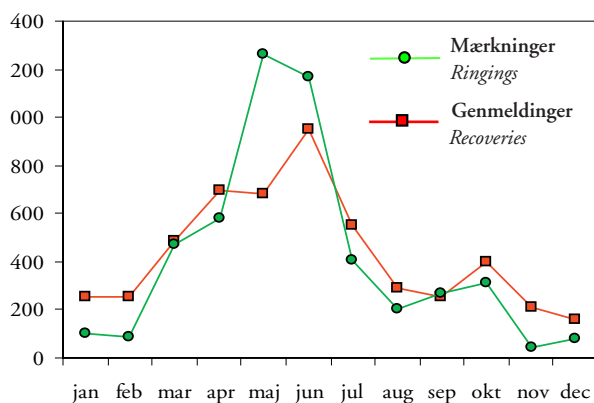

Fig. 3. Mærknings- og genmeldingsmåned for genfund af stær. Month of ringing and recovery for recovered starling.

stære (162 voksne og 3 unger) – den videnskabelige ringmærkning var født. Til dato er der i alt ringmærket 202.845 stær i Danmark, flest i 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne (fig. 4). Stærerne er ringmærket af H.C.C. Mortensen (2.133), Roskildefjordens Ringmærkningsstation (1.176), Dansk Ornithologisk Central (39.533), Odense Ringmærkestation (97), Vildtbiologisk Station Kalø (609) og Zoologisk Museum (159.297). I alt 4.983 af de ringmærkede stær er genfundet, de fleste ringmærket mellem marts og oktober (fig. 3). Den danske ynglebestand er relativt godt repræsenteret i materialet, da 29% er ringmærket som redeunger og yderligere 29% er ringmærket som ungfugle eller voksne i yngletiden. De genmeldte fugle er ringmærket over det meste af landet, således 34% i Jylland, 1,5% på Fyn, 60% på Sjælland, 3% på Lolland-Falster og 1,5% på Bornholm inkl. Christiansø (fig. 2A). Flest voksne ynglefugle er ringmærket på Amager, specielt ved Aflandhage. I Danmark er der desuden genfundet 1.601 stær, ringmærket i udlandet.

Træk og overvintring

Danske ynglefugle. De danske stær er trækfugle. Ungerne forlader redestedet i slutningen af maj eller begyndelsen af juni (Thellesen 2002). Allerede i juni og juli, før det egentlige træk, foretager nogle fugle en bevægelse væk fra ynglelokaliteten. Den gennemsnitlige retning for denne bevægelse er mod sydvest. Både unge og voksne fugle udfører dette relativt retningsbestemte "melleltræk" (se også Rasmussen & Zuschlag 1989). For de unge fugle er den gennemsnitlige afstand til udklækningsstedet i juni 9 km (0-255 km, n=232) og i juli 49 km (0-631 km, n=136). Der er i juli flere unge stær, som har tilbagelagt større afstande, bl.a. 15 til udlandet (11 til Nordtyskland, tre til Holland og én til England). Gennemsnitsafstanden

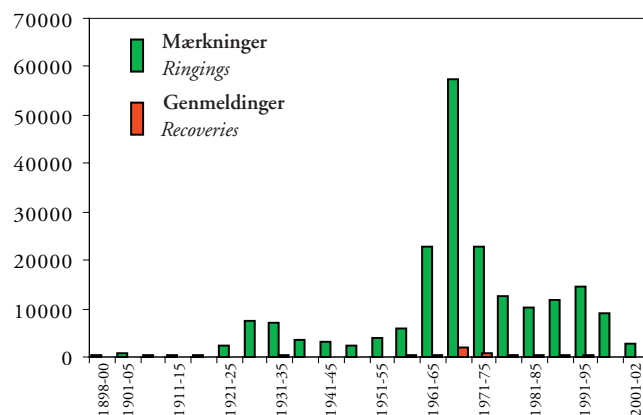

Fig. 4. Mærknings- og genmeldingsår for stær ringmærket i Danmark. Ringing and recovery year of starling ringed in Denmark.

til ynglelokaliteten er for de unge stær i august 63 km (0-827 km, n=54), i september 92 km (0-580 km, n=39) og i oktober 464 km (0-1.409 km, n=73). De voksne stær forlader ynglelokaliteterne kort efter, at ungerne er flyvefærdige, men mange kommer siden på efterårsbesøg (Thellesen 2002). I oktober er det egentlige træk på sit højeste, og gennemsnitspositionen for både unge og voksne fugle ligger i Holland. De danske stær trækker hovedsagelig langs kysten af Nordsøen (fig. 6B), og i november ligger gennemsnitspositionen mellem Holland og England (fig. 5). Fuglene trækker ret koncentreret mod sydvest, de unge fugle en smule mindre koncentreret end de voksne. Denne forskel er dog nok mest forårsaget af, at en stor del af de voksne ynglefugle er ringmærket på Amager, hvorimod redeungerne er mærket spredt over det meste af landet. Jyske og østdanske fugle er generelt genfundet i de samme områder, hvorfor den gennemsnitlige trækretning for fugle ringmærket i det østlige Danmark

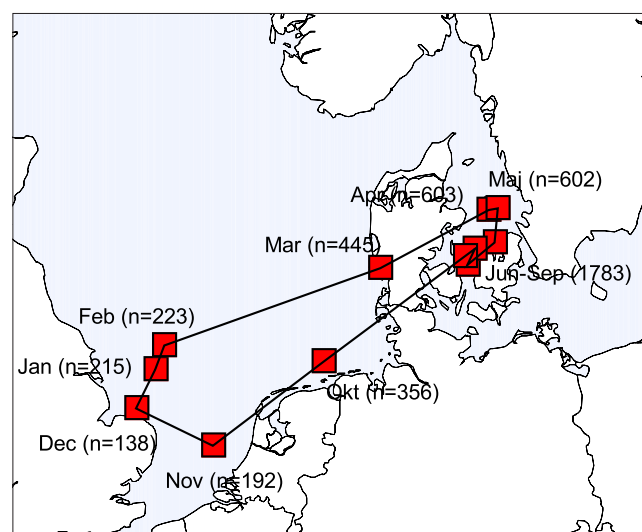

Fig. 5. Månedlige gennemsnitspositioner for stær ringmærket i Danmark. Monthly mean positions for starling ringed in Denmark.

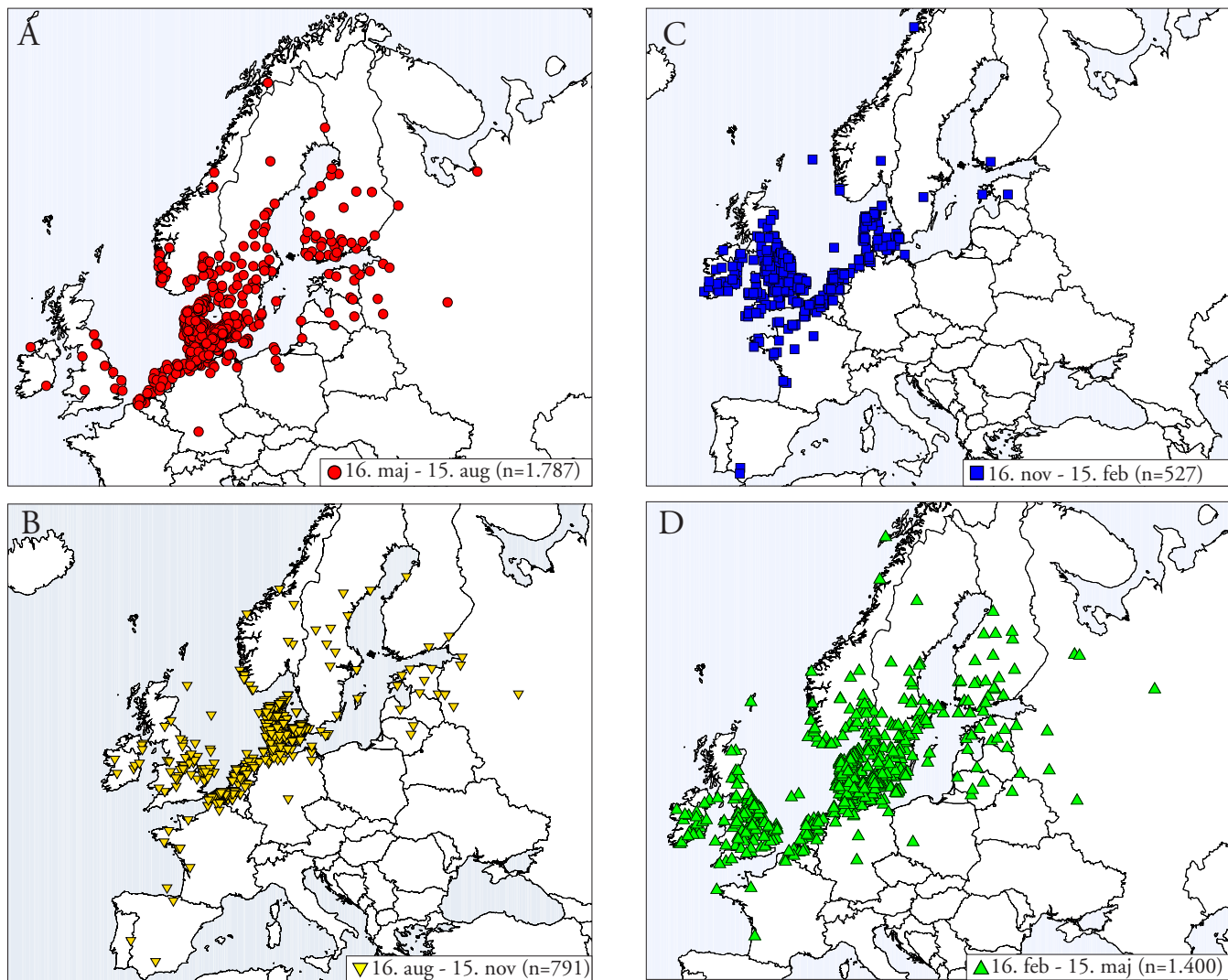

Fig. 6. Genmeldinger fra A) yngletiden, B) efterårsperioden, C) vinterperioden og D) forårsperioden af stær ringmærket i Danmark. Recoveries during A) the breeding season, B) autumn, C) winter and D) spring of starling ringed in Denmark.

(240°) er en smule mere vestlig end retningen for fugle ringmærket i Jylland (230°) ($P < 0,01$).

I efterårsperioden er flest danske stær fundet i Danmark (281), Belgien (93), Tyskland (32), Holland (23), England (16) og Frankrig (15). Det store antal genfund fra Belgien skal ses i lyset af, at der her er foretaget en intensiv småfuglefangst – tidligere til fortæring. Nogle stær krydser direkte over Nordsøen, hvor flere danske fugle er set på boreplatforme eller på fiskebåde. Passagen af Nordsøen er desuden påvist ved radar-studier (Lack 1963). De fleste stær har nået vinterkvarteret i november (fig. 5).

I vinterperioden er flest danske stær genfundet på De Britiske Øer (60%) og i mindre grad i Holland (10%), Belgien (6%) og de franske kystegne (7%). På De Britiske Øer er hovedparten af genfundene fra den mellemste England mens kun fem fugle er fundet i Skotland. Gennemsnitspositionen i vinterperioden ligger i eller ud for det sydlige England (fig. 5).

Enkelte fugle er genfundet så sydligt som i det sydlige Spanien, men det er kun undtagelsesvis, at danske stær overvintrer her. Før 1960 er kun tre stær fra den danske bestand fundet i Frankrig (4% af vintergenfundene), mens andelen af vintergenfund fra Frankrig siden 1960 er 12%. Gennemsnitspositionen i vinterperioden ligger dog i alle årtier i det sydøstlige England, og har ikke flyttet sig gennem 1900-tallet. En mindre del (12%) af de danske stær er fundet i Danmark i vinterperioden, måske lidt flere voksne end unge fugle (hhv. 16% og 7% af vintergenfundene) (se også Rasmussen & Zuschlag 1989).

Stårenes ankomsttidspunkt til Danmark varierer fra år til år afhængigt af vejret (Olsen 1992). Enkelte stær er allerede fundet på ynglelokaliteten i januar og februar, mens hovedparten først ankommer i marts. I marts er 55% genfundet mindre end 10 km fra mærkningslokaliteten, i april 72% og i maj 76%. Stårene er meget trofaste over for deres ynglelokalitet. Nogle

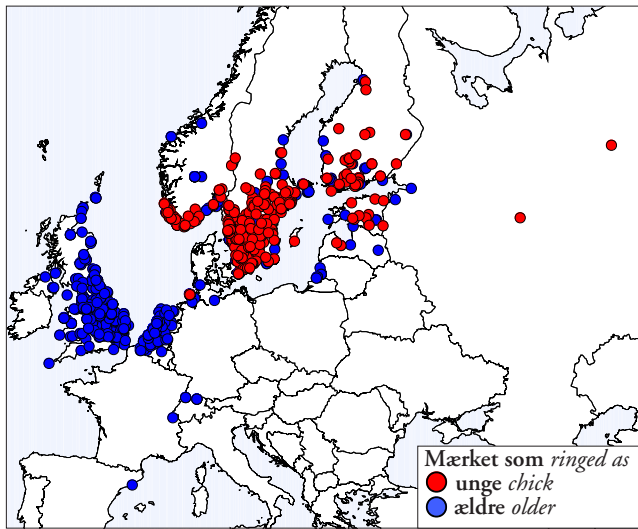

Fig. 7. Mærkningslokaliteter for stær ringmærket i udlandet og genmeldt i Danmark (n=1.601). Ringing sites for starling ringed abroad and recovered in Denmark (n=1,601).

fugle benytter den samme kasse år efter år, mens andre vælger en anden kasse i umiddelbar nærhed (Thellesen 2002). Fuglene vælger ofte en ny mage, selv om den gamle stadig er i live (Thellesen 2002). Som det fremgår af fig. 1. er enkelte danskudklækkede stær genfundet i Norge, Sverige eller Finland. Desuden er flere stær, der var ringmærket som voksne i Danmark i perioden maj-august, senere genfundet i yngleområder nord og øst for Danmark. De fleste af disse fugle er ringmærket i juli, en stor del på Aflandshage på Amager. Mange af disse fugle er formentlig svenske ynglefugle, som er ringmærket i Danmark på deres tidlige "mellemtræk" (se også Salomonsen 1967a). Der er dog også enkelte eksempler på, at fugle ringmærket i maj-juni er genfundet i Sverige og Polen, hvilket tyder på en vis, omend begrænset, udveksling med disse bestande.

Trækgæster. Genfund af stær ringmærket i Danmark uden for yngletiden viser, at trækgæsterne kommer fra Syd- og Mellemnorge, Syd- og Mellem Sverige, den sydlige halvdel af Finland, De Baltiske Lande og det vestlige Rusland (fig. 1). I disse områder er der ligeledes mærket stær, som senere er genfundet i Danmark (fig. 7). Norske, svenske og finske stær overvintrer, som de danske, på De Britiske Øer, i Holland-Belgien og det nordvestlige Frankrig (Fliege 1984, Cramp & Perrins 1994).

Svenske fugle på mellemtræk ses i Danmark allerede fra slutningen af juni og antallet kulminerer i juli. Hovedparten af disse tidlige svenske fugle er ungfugle, og det er især Sjælland, Lolland-Falster og til dels Fyn, der berøres af dette træk. Efter udgangen af oktober er der kun fundet få svenske stær i Danmark. Om for-

året er der fundet relativt få svenske fugle i Danmark, flest i april. De norske stæres træk berører især det vestlige Jylland, og kun otte af 92 norskmærkede stær er fundet på Sjælland, tre på Fyn og én på Lolland. De første norske fugle kommer til Danmark i juli, og de fleste er ude af landet efter oktober. Enkelte norske fugle er fundet her i landet i vinterperioden, lidt flere i marts-april.

De 72 finske fugle, der er genfundet i Danmark, er hovedsagelig fundet fra oktober til april. De er fortrinsvist fundet i Jylland (52) og i mindre grad på Sjælland (17), på Fyn (2) og Lolland (1).

Skønt antallet af genfund i Danmark er relativt lavt gennem vinteren, er gæster fra bestandene nord for Danmark sandsynligvis mere talrige i Danmark i vinterperioden end danske ynglefugle, idet sommer-gennemsnitspositionen, for fugle ringmærket i Danmark om vinteren, ligger nordøst for Danmark ($P < 0,01$).

Genmeldings- og dødsårsager

Totredjedele af de genmeldte fugle er indrapporteret som døde (fig. 8A). Dødsårsagen er ikke kendt eller oplyst for 65 % (fig. 8B). Den hyppigste kendte dødsårsag er jagt. De danskmærkede stær især skudt i Danmark (48 %), Storbritannien (15 %), Belgien (14 %), Frankrig (6 %) og Tyskland (6 %). I Danmark er flest stær skudt i perioden juni-oktober. En mindre andel af de ringmærkede stær er dræbt af katte eller kollideret med biler eller elledninger.

Blandt stær ringmærket som unger eller ungfugle og genmeldt som døde er 64 % indrapporteret i løbet af første leveår (fig. 9).

Den ældste danskmærkede stær, som også er den ældste i Europa, blev 22 år og 11 mdr. Fuglen blev

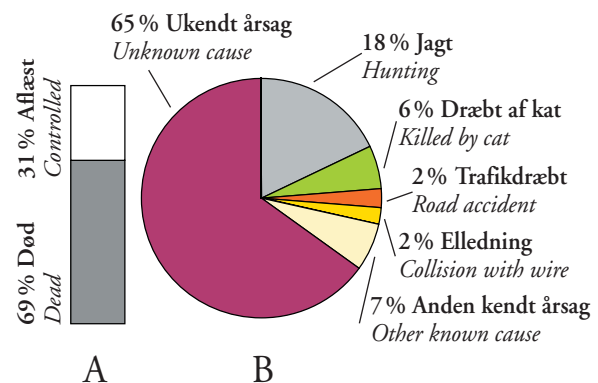

Fig. 8. A) Genmeldingsårsager (n=5.193) og B) dødsårsager (n=3.572) for stær ringmærket i Danmark. A) Cause of recovery (n=5,193) and B) cause of death (n=3,572) for starling ringed in Denmark.

ringmærket som redeunge på Saltholm i 1966, hvor den også blev aflæst i 1968; den blev fundet død i Belgien i 1989.

English summary

The starling is a common breeding bird all over Denmark, breeding in trees with nest holes or in nest boxes. It is a common passage migrant in October–November and March–April. In Denmark the first starling was ringed in 1899, with most ringed in the 1960s and 1970s. The recovered birds were ringed in most parts of Denmark, 58 % in the breeding season. Danish starlings are migrants. The first young birds leave the breeding site by the end of May and early June. Many young and adult birds perform a movement away from the breeding site already in June–July. The mean direction of this movement is SW. By the end of October many birds have left Denmark, with the mean position in the Netherlands. Most birds migrate along the coast of the North Sea. During winter most Danish starlings have been recovered in the British Isles (60 %), the Netherlands (10 %), Belgium (6 %) and France (7 %). A few Danish birds have been recovered as far south as southern Spain. Some starlings return to the breeding sites in January–February, but most arrive in March. Many birds return to the same nest box year after year. A few Danish birds have been recovered in Norway, Sweden, Finland and Poland in the breeding season. The recoveries show that the visitors

passing Denmark come from Sweden, Norway, Finland, the Baltic countries and western Russia. Visitors from Sweden have been recovered in eastern Denmark in late June, with the number culminating in July. Most of these early visitors are young birds. Most Norwegian and Swedish birds have departed from Denmark in October, but more Finnish birds seem stay throughout the winter. Most visitors depart from Denmark in April.

The main cause of death is shooting/hunting. Most have been shot in Denmark (48 %), Britain (15 %), Belgium (14 %), France (6 %) and Germany (6 %).

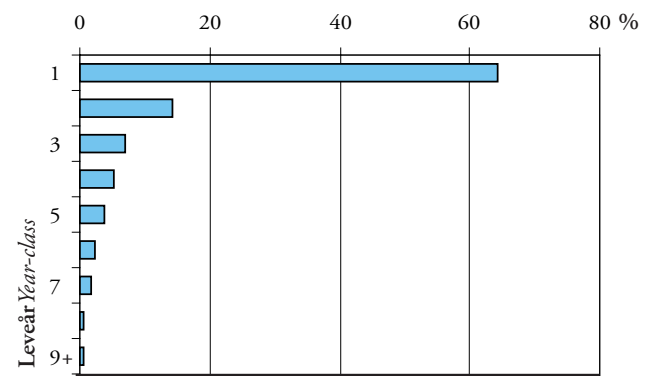

Fig. 9. Aldersfordeling for stær mærket som redeunger eller ungfugle i deres første efterår og gemeldt som døde (n=1.272). Distribution on year-class of starling ringed as nestlings or juveniles in their first autumn and recovered as dead (n=1,272).